

Палінчак Микола Михайлович,

ORCID ID: 0000-0002-9990-5314

доктор політичних наук,

професор кафедри міжнародної політики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Стойка Олеся Ярославівна,

ORCID ID: 0000-0002-7695-6100

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Стойка Іван,

ORCID ID: 0000-0002-3514-9329

магістр

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

REGULATORY AND LEGAL PRINCIPLES OF THE DIGITAL TRANSFORMATION OF HIGHER EDUCATION IN THE REPUBLIC OF POLAND

Цифрова трансформація стосується всіх сфер життя включно із системою освіти та професійної підготовки вчителів. Про важливість розвитку цифрових компетентностей наголошується міжнародними організаціями вже багато років, але, на жаль, ці дії в освітній сфері не позначились революційними змінами. Бачення майбутнього, яке полягає в цифровізації освіти, виникло практично миттєво, і назад від цих процесів сьогодні у людства немає шляху. У статті проаналізовано офіційні документи, статистичні дані та матеріали з питань вищої освіти, професійної освіти і навчання у країнах ЄС та Республіці Польща. Питання цифровізації вищої освіти у Республіці Польща на сьогодні регулюються нормативно-правовими актами. Ці нормативно-правові акти доповнюються численними виконавчими документами, виданими у формі наказів, розпоряджень, рекомендацій Міністерства національної освіти та Міністерства вищої освіти та науки. Важливу роль у регулюванні освіти та виховання в Польщі відіграють також акти місцевих органів самоврядування, які видані на підставі повноважень одиниць місцевого самоврядування.

Очікування сучасного інформаційного суспільства вимагають постійного та систематичного перегляду та оновлення нормативно-правової бази з питань цифровізації вищої освіти у Республіці Польща. Тому для підтримки професійної підготовки висококваліфікованих спеціалістів мають бути впроваджені системні заходи у законодавчому полі з питань цифровізації освіти. Модернізація у нормативно-правовій базі з цифровізації освіти Республіки Польща відбувається відповідно до вимог європейського освітнього простору та діяльності міжнародних організацій щодо цифровізації освіти, формування цифрової грамотності та компетентностей.

Ключові слова: вища освіта, цифровізація, нормативно-правова база, цифрова трансформація.

Digital transformation affects all spheres of life, including the system of education and professional training of teachers. The importance of the development of digital competences has been emphasized by international organizations for many years, but unfortunately, these actions in the educational sphere have not resulted in revolutionary changes. The vision of the future, which includes the digitalization of education, arose almost instantly and there is no way back from these processes for humanity today. The article analyzes official documents, statistical data and materials on issues of higher education, professional education and training in EU countries and the Republic of Poland. The issues of digitalization of higher education in the Republic of Poland are currently regulated by the following legal acts. These legal acts are supplemented by numerous executive documents issued in the form of orders, recommendations of the Ministry of National Education and the Ministry of Higher Education and Science. An important role in the regulation of education and upbringing in Poland is also played by the acts of local self-government bodies, which are issued on the basis of the powers of local self-government units.

The expectations of the modern information society require constant and systematic review and updating of the legal framework on digitalization of higher education in the Republic of Poland. Therefore, in order to support

the professional training of highly qualified specialists, systematic measures should be implemented in the legislative field on issues of digitization of education. Modernization of the legal framework for the digitalization of professional training of teachers in the Republic of Poland takes place in accordance with the requirements of the European educational space and the activities of international organizations regarding the digitalization of education, the formation of digital literacy and competencies.

Key words: higher education, digitalization, legal basis, digital transformation.

Постановка проблеми. Цивілізаційний розвиток людства, науково-технічний прогрес, міграція населення, виклики, пов'язані зі світовою пандемією, війнами разом зі зростанням попиту на знання та підвищення рівня та якості освіти неминуче привели до зменшення прямого спілкування в освітньому процесі між викладачем і студентом та запровадження дистанційного навчання, що вимагає формування цифрової компетентності у педагогів.

Цифрова трансформація стосується всіх сфер життя включно із системою освіти та професійної підготовки вчителів. Про важливість розвитку цифрових компетентностей наголошується міжнародними організаціями вже багато років, але, на жаль, ці дії в освітній сфері не позначились революційними змінами. Бачення майбутнього, яке полягає в цифровізації освіти, виникло практично миттєво і назад від цих процесів сьогодні у людства немає шляху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженні проаналізовано офіційні документи, статистичні дані та матеріали з питань вищої освіти, професійної освіти і навчання у країнах ЄС та Республіці Польща, зокрема: «Edukacja: jest w niej ukryty skarb» [5]; Рапорт для ЮНЕСКО Міжнародної комісії з питань освіти для XXI століття під керівництвом Ж. Делора [3]; «Edukacja dla Europy. Raport Komisji Europejskiej» [5]; «Edukacja i szkolenia 2020» [4]; «Systemy edukacji w Europie – stanobecný i planowane reformy. Luksemburg, listopad 2011» [14] та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – розглянути та проаналізувати нормативно-правову базу щодо цифрової трансформації у сфері вищої освіти у Республіці Польща.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи нормативно-правову базу щодо цифровізації вищої освіти у Республіці Польща, можемо констатувати, що джерелом освітнього права в країні є Конституція – найвищий правовий акт держави, у ст. 70 якої гарантовано право на освіту. Обов'язком органів державної влади є забезпечення громадянам загального та рівного доступу до освіти. Для цього органам влади необхідно створити та підтримувати системи

індивідуальної фінансової та організаційної підтримки здобувачів освіти [6].

Зазначимо, що в Республіці Польщі за функціонування системи професійної підготовки вчителів відповідають два міністерства: Міністерство народної освіти (MEN) і Міністерство науки та вищої освіти (за сферу вищої освіти) [1, с. 90].

Питання цифровізації освіти у Республіці Польща на сьогодні регулюються, зокрема, такими нормативно-правовими актами, як:

– Закон від 7 вересня 1991 р. «Про систему освіти» зі змінами [16];

– Закон від 14 грудня 2016 р. «Про освіту» зі змінами [15];

– Закон від 20 липня 2018 року «Про вищу освіту і науку» [18];

– Закон від 14 грудня 2016 р. «Про введення Закону про освіту» зі змінами [17].

Зазначимо, що реформування системи вищої освіти в країні є лише елементом, хоч і дуже значущим, у системі педагогічної освіти. Польські вчені, аналізуючи перші підсумки реформи, попереджають, що це лише перший етап на шляху нових реформ, які є неминучими у сучасному цифровому світі [7, с. 10].

Ці нормативно-правові акти доповнюються численними виконавчими документами, виданими у формі наказів, розпоряджень, рекомендацій Міністерства національної освіти та Міністерства вищої освіти та науки.

Важливу роль у регулюванні освіти та виховання в Польщі відіграють також акти місцевих органів самоврядування, які видані на підставі повноважень одиниць місцевого самоврядування (наприклад, гмінами, повітами, воєводствами).

Виникає нова цифрова реальність, остаточного вигляду якої ми ще не знаємо і через стрімкі темпи розвитку цивілізації не можемо її передбачити, маючи у своєму розпорядженні лише попередній досвід. На жаль, процес цифровізації вищої освіти як напрям реформування процесу навчання в польських умовах обтяжений особливим викликом – відсутністю чіткого нормативно-правового регулювання [8].

Цифрові технології в навчанні демократизують освіту і науку сьогодні завдяки використанню нових методів і прийомів навчання у прямому

і переносному значенні, можна сказати, що не студент йде до університету, а університет приходиться до студента. Студенти задовільняють потребу у самоосвіті, а також уможливають суспільно бажаний обов'язок навчання протягом усього життя, що є результатом організаційних або правових перетворень.

Водночас Польське Міністерство адміністрації та цифровізації у звіті «Інформаційне суспільство в цифрах» (2014 року) [10] визначає цифрові компетентності як набір двох типів компетентностей – інформаційної та ІТ. Інформаційні компетентності включають: вміння шукати інформацію, розуміти її, а також оцінювати її достовірність та корисність, тоді як у сфері ІТ-компетентностей виділяються навички користування комп'ютером та іншими електронними пристроями, використання різних типів додатків та програмного забезпечення, використання Інтернету та створення цифрового контенту [9 с. 51].

До пандемії 2020 року цифрові компетентності вчителів майже не були предметом систематичних емпіричних досліджень. Опитування EU Kids Online у 2018 році [11] показало, що польські студенти не отримують достатньої підтримки від викладачів у набутті цифрових компетентностей, таких як здатність перевіряти достовірність інформації, знайденої онлайн (45,5% студентів відповіли, що вчитель не пояснив, чому один онлайн-контент хороший, а інший поганий), або реагування на погрози, пов'язані з онлайн-діяльністю (63,3% студентів не отримували допомоги від викладача в минулому, коли щось негативне надходило через Інтернет та несло занепокоєння). Крім того, 44,5% опитаних здобувачів освіти заявили, що викладач ніколи або майже ніколи не заохочував їх використовувати та вивчати інформацію з Інтернету. Як і у випадку з учнями та студентами, цифрові навички вчителів та викладачів перевірялися у зв'язку із необхідністю переходу на дистанційне навчання.

Цікаво, що починаючи з 1998 року в Республіці Польща були розроблені та запроваджені «Стандарти підготовки вчителів у галузі інформаційних технологій та інформатики», які були прийняті Радою з питань інформаційної та медіаосвіти при Міністерстві національної освіти у 2003 році. У 2010 році Рада з питань інформаційної та медіаосвіти розробила нові Стандарти підготовки вчителів, а саме були розроблені Стандарти підготовки до ІКТ для всіх спеціальностей педагогічної освіти.

Сьогодні в Республіці Польща велике значення надається цифровій компетентності громадян. З

2020 року у зв'язку із необхідністю організації навчання з використанням методів і прийомів дистанційного навчання безперечно важливим є питання здобуття цифрової компетентності вчителями. Основи цих компетентностей лежать у сфері цифрових технологій [13].

Для вивчення проблеми цифровізації професійної підготовки вчителів у Республіці Польща доцільно проаналізувати Проєкт урядової програми «Програма розвитку цифрові] компетентції» (липень 2022 року) [12].

Цифровізація професійної підготовки вчителів у Республіці Польща під час навчання в університеті зазвичай є останнім етапом формальної освіти молоді. На цьому етапі навчання студенти повинні розвивати передові навички, що відповідають майбутній посаді випускника, а також продовжувати формувати навички свідомого користувача цифрових технологій.

З точки зору цифровізації вищої освіти у Республіці Польща цифрові компетентності визначаються як компетентності майбутнього, стають вирішальними для всіх напрямів підготовки майбутніх фахівців, зокрема це є здобуття знань за допомогою цифрових технологій та нових інструментів для різних спеціальностей.

Очікування сучасного інформаційного суспільства вимагають постійного та систематичного перегляду та оновлення нормативно-правової бази з питань цифровізації вищої освіти у Республіці Польща. Тому для підтримки професійної підготовки висококваліфікованих спеціалістів мають бути впроваджені системні заходи в законодавчому полі з питань цифровізації освіти.

Представлений у дослідженні аналіз нормативно-правової бази з цифровізації вищої освіти у Республіці Польща демонструє, що нормативні документи в основному зосереджуються на питаннях, які визначають правовий статус вчителів/викладачів. Відзначимо важливість формування цифрових компетентностей у системі освіти, на ринку праці та в повсякденному житті протягом останніх десятиліть, про це у своїх звітах наголошували міжнародні організації, але, на жаль, у Республіці Польща останніми роками зміни в цьому питанні були незначними. Водночас можемо констатувати, що модернізація у нормативно-правовій базі з цифровізації освіти у Республіці Польща відбуваються відповідно до вимог європейського освітнього простору та діяльності міжнародних організацій щодо цифровізації вищої освіти, формування цифрової грамотності та компетентностей.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Викладений матеріал дозволяє підсумувати, що цифровізація вищої освіти в Республіці Польща ґрунтується на європейських нормативно-правових документах саме у галузі освіти. Цифрова компетентність (скорочена назва – DigComp) вперше у своєму теоретичному значенні та обґрунтуванні практичної значущості знайшла місце у звіті Європейської Комісії у 2013 році, де було зазначено, що цифрова компетентність – це інструмент, який слугує

для планування освітньо-навчальних ініціатив з метою підвищення рівня цифрової компетентності конкретних професійно зорієнтованих категорій населення.

Перспективи подальших досліджень у сфері цифровізації вищої освіти потребують урахування досвіду провідних країн світу, зокрема європейських країн, які розпочали процес реформування освітніх систем, їх цифровізації значно раніше України, і їх досвід та результат буде актуальним та своєчасним щодо запозичення на теренах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біницька К. Підготовка майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи: теорія і практика : монографія / за наук. ред. Г. Терещука. Хмельницький : видавець ФОП Цюпак А.А. 2018. 376 с.
2. Digital Competence Framework for Educators. European Commission. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en (дата звернення: 27.12.22).
3. Edukacja dla Europy: raport Komisji Europejskiej, Komitet Prognoz «Polska 2000 Plus» przy Prezydium PAN. Warszawa 1999. S. 361–365.
4. Edukacja i szkolenia, 2020. URL: <http://ce.zabrze.pl/upload/projekty/2.Co%20to%20jest%20ET%202020.pdf> (дата звернення: 25.09.22).
5. Edukacja – jest w niej ukryty skarb: raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku / pod przewodn. Jacques'a Delorsa. Warszawa : Stowarzyszenie Oświatowców Polskich : Wydawnictwa UNESCO, 1998. 288 p.
6. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Art. 70. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> (дата звернення: 28.12.22).
7. Kwiek M. Reforma szkolnictwa wyższego w Polsce i jej wyzwania. Jak stopniowa dehermetyzacja systemu prowadzi do jego stratyfikacji. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*. 2017, 2(50). S. 9–38, s. 10.
8. Lubina E. Zmiany funkcji nauczyciela w nauczaniu na odległość. 2004. URL: <https://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/6/id/80>.
9. Jabłonowska M., Wiśniewska Ju. Europejskie ramy kompetencji cyfrowych nauczycieli – kluczowe obszary badania poziomu umiejętności i ich implikacje. *Edukacja ustawiczna dorosłych*. 2021, 1. S. 51.
10. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. Społeczeństwo informacyjne w liczbach. 2014. URL: <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/raporty-dane-badania> (дата звернення 25.12.22).
11. Polskie badanie EU Kids Online 2018. URL: https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/17037/EU_Kids_Online_2019_gotowe.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 25.12.22).
12. Program Rozwoju Kompetencji Cyfrowych – projekt lipiec 2022. URL: <https://www.gov.pl/attachment/2846a1a3-f583-4a37-a69c-ec907b9245cd> (дата звернення 25.12.22).
13. Sysło M.M. Potrzeba szerszych zmian w kształceniu informatycznym. 2022. URL: <https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/opinie/5901-potrzeba-szerszych-zmian-w-ksztalceniu-informatycznym> (дата звернення: 25.09.22).
14. Systémy edukacji w Europie – stan obecny i planowane reformy. Luksemburg, listopad 2011. Docplayer. URL: <http://docplayer.pl/6565248-Systemy-edukacji-w-europie-stan-obecny-i-planowane-reformy-luksemburg.html> (дата звернення: 19.12.22).
15. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe*. Dz.U. 2017 poz. 59 URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20170000059> (дата звернення: 25.12.22).
16. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. *O systemie oświaty*. Dz.U. 1991 Nr 95 poz. 425. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19910950425> (дата звернення: 25.12.22).
17. Ustawa z dnia 27 października 2017 r. *O finansowaniu zadań oświatowych*. Dz.U. 2017 poz. 2203. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170002203> (дата звернення: 25.12.22).
18. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższymi nauce*. Dz.U. 2018 poz. 1668. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668> (дата звернення: 25.12.22).